

Даниял кітабы - Қырық сегізінші бөлім

Пайғамбарлықты ашу: Хабаққұқтың аянының, екі тақтаның және Киелі кітапты түсіндірудегі «күнделіктің» құпиясының маңызы

Jeff Pippenger

2024-01-12

Ұлай өзенінің көрінісімен бейнеленген білімнің артуы ақырында Хабаққұқтың екі кестесіне жазылған нәрсенің өзі болды.

«Олар екінші келу уақытына қатысты деп есептеген пайғамбарлықтармен астаса өрілген, олардың белгісіздік пен күдікке толы жағдайына айрықша лайықталған тәлім болды; ол оларды қазір түсініктеріне күңгірт болып тұрған нәрсенің тиісті уақытында айқын болатынына сеніммен, шыдамдылықпен күтуге жігерлендірді.»

«Осы пайғамбарлықтардың арасында Абақұқ 2:1–4-тегі мына сөздер де болды: “Мен өзімнің күзет орнымда тұрамын, мұнара үстіне шығып орнығамын, Ол маған не айтар екен деп, әрі маған әшкереленгенде не деп жауап берерімді білу үшін қадағалап қараймын. Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: Аянды жазып ал да, оны тақталарға анық етіп түсір, оны оқыған жүгіріп өте алатындай болсын. Өйткені аян әлі белгіленген уақытқа арналған, бірақ ақырында ол сөйлеп, жалған болып шықпайды; егер ол кідіргендей көрінсе, соны күт, өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді. Міне, тәкаппарланған жанның рухы өз ішінде тұзу емес; ал әділ өз сенімі арқылы өмір сүреді.”»

«1842 жылдың өзінде-ақ осы пайғамбарлықта берілген: “аянды жазып қой, оны тақталарға анық етіп түсір, оны оқыған адам жүгіріп өте алсын” деген нұсқау Чарльз Фитчке Даниел мен Аян кітаптарындағы көріністерді бейнелейтін пайғамбарлық кесте дайындауды меңзеген еді. Бұл кестенің жариялануы Хабаққұққа берілген бұйрықтың орындалуы деп қабылданды. Алайда сол кезде сол пайғамбарлықтың өзінде аяанның орындалуында көзге көрінерлік бір кідіріс — созылу уақыты — көрсетілгенін ешкім байқамады. Көңіл қалушылықтан кейін бұл Жазба айрықша мәнді болып көрінді: “Аян әлі де белгіленген уақытқа арналған, бірақ ақырында ол сөйлейді де, жалған болмайды; егер ол кешіккендей болса, оны күт; өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді... Әділ адам сенімі арқылы өмір сүреді”. Ұлы күрес, 391, 392-бб.

Хабаққұқтың екі тақтасы пайғамбарлық тұрғыдан екі куәгерді білдіреді. Киелі кітапқа сай, ақиқатты бекіту үшін екі куәгер біріктірілуге тиіс.

Ал егер сені тыңдамаса, өзіңмен бірге тағы бір не екі адам ертіп бар; екі не үш куәгердің аузымен әрбір сөз бекітілсін. Матай 18:16.

Хабаққұқтың екі кестесі (1843 және 1850 жылдардағы пионерлік кестелер) бірінің үстіне бірі қойылғанда, олар Миллердің түсіндегі асыл қазыналар болған ақиқаттарды растайды. Бірінші кестеде бейнеленген 1843 жылғы қателік екінші кестемен қабаттастырылғанда,

аянның кідіру уақытын белгілейді. Миллер (сол тарихтың символдық сақшысы) өз тарихындағы тартыс кезінде не айтуы керектігін сұрады.

Мен өз қарауыл орныма тұрамын, мұнара үстіне көтерілемін де, Оның маған не айтарын және әшкереленгенімде мен не деп жауап берерімді көру үшін қадағалап тұрамын.

Абақұқ 2:1.

Жаратқан Ие Миллерге аянды жазуды бұйырды, ал ол түсінде аян сақталған сандықшаны бөлмесінің дәл ортасындағы үстелдің үстіне қойды.

Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: «Аянды жазып ал да, оқитын адам жүгіріп өте алатындай етіп, тақталарға анық етіп түсір». Аввакум 2:2.

Содан кейін кестелер кідіру уақытын және алғашқы түңілуді көрсетеді.

Өйткені аянның өзіне белгіленген уақыты бар; бірақ ақырында ол сөйлеп, жалған айтпайды: кешіккендей көрінсе де, оны күт; өйткені ол сөзсіз келеді, кешікпейді.

Аввакум 2:3.

Содан кейін білімнің артуы (Миллердің асыл тастары) туындатқан үш сатылы сынақ үдерісі бейнеленеді.

Міне, оның тәкаппарланған жаны өз ішінде тура емес; ал әділ адам өз сенімімен өмір сүреді. Аввакум 2:4.

Ғибадат етушілердің екі тобы Даниял кітабының он екінші тарауындағы сыналу үдерісі арқылы айқын көрінетін болады.

Сонда ол былай деді: «Өз жолыңмен жүр, Даниял; өйткені бұл сөздер ақырзаман уақытына дейін жабулы әрі мөрленулі болады. Көптеген адамдар тазарады, ағарады және сыналады; ал зұлымдар зұлымдық істей береді; зұлымдардың ешқайсысы түсінбейді, бірақ даналар түсінеді». Даниял 12:9, 10.

Даниялдағы данышпандар — сенім арқылы ақталған Матайдың жиырма бесінші тарауындағы дана қыздар; ал зұлымдар — тәкаппарлықпен асқақтаған ақылсыз қыздар. Миллердің түсінінің соңында асыл тастар хабар болған он қыз туралы астарлы әңгіменің майын бейнелейді.

«Құдай бізге жіберетін хабарларын қабылдамаған кезде, Оған құрмет көрсетілмейді. Осылайша біз Ол жан-дүниемізге құйып, қараңғылықтағыларға жеткізілсін деген алтын майдан бас тартамыз. “Міне, күйеу жігіт келеді; оны қарсы алуға шығындар” деген шақыру келгенде, қасиетті майды қабылдамағандар, жүректерінде Мәсіхтің рақымын қастерлемегендер, ақылсыз қыздар сияқты, Иелерін қарсы алуға дайын емес екендерін көреді. Оларда майды алуға қажетті күш өздерінде жоқ, және олардың өмірлері күйрейді». Review and Herald, July 20, 1897.

Соңғы күндері Миллердің асыл тастарының нұры он есе жарығырақ жарқырайды, ал он саны да, жарық та сынақтың нышандары болып табылады. Миллер түсінінің соңында

бейнеленген соңғы күндерде Хабақкуктың тақталары үстінде көрсетілген ақиқаттың нұры сынаушы хабарды тудырады; бұл хабар он қыз туралы астарлы әңгімеде Түн ортасындағы Айқай хабары ретінде бейнеленген. Сол сынау үдерісі Миллериттер тарихындағы сынау үдерісінің қайталануы болып табылады, өйткені он қыз туралы астарлы әңгіме соңғы күндері дәлме-дәл қайталанады.

«Мені он қыз туралы астарлы әңгімеге жиі жүгіндіреді: олардың бесеуі дана, ал бесеуі ақылсыз еді. Бұл астарлы әңгіме дәлме-дәл әріпіне дейін орындалды және орындалатын болады, өйткені оның дәл осы уақытқа арналған ерекше қолданылуы бар; әрі үшінші періштенің хабары сияқты, ол орындалды және уақыттың ақырына дейін қазіргі шындық болып қала бермек». Review and Herald, August 19, 1890.

Он — сынақтың нышаны, ал он күннің соңында Даниял мен үш адал жігіт сырт көзге Бабылдың асын жеп жүргендерден гөрі көріктірек әрі толықша болып көрінді. Хабаққұқта сеніммен емес, астамшылықпен өмір сүргендер ретінде бейнеленген тәкаппарлар Бабылдың мінез-құлқын қалыптастырды. Миллериттер тарихында олар Бабылдың қыздарына айналды, ал Хабаққұқта сеніммен өмір сүруді таңдамағандардың сипатын анықтау үшін папалықтың пайғамбарлық сипаттары қолданылған.

Міне, менменсіген оның жаны өз ішінде түзу емес; ал әділ адам өз сенімі арқылы өмір сүреді. Иә, сондай-ақ, шараптың кесірінен ол шектен шығады; ол — тәкаппар адам, үйінде де тұрақтамайды; өз нәпсісін о дүниедей кеңейтеді, өзі өлім іспетті, тойымсыз; бірақ өзіне барлық халықтарды жинап алады, өзіне күллі елдерді үйіп-төгеді. Осылардың бәрі оған қарсы астарлы сөз айтып, оны келемеждейтін мысқылды нақыл көтеріп: «Өзінікі емес нәрсені көбейтушіге қасірет! Қашанға дейін? Және өзіне қалың балшықты жүктеп алушыға қасірет!» — демей ме? Сені шағатындар кенеттен көтерілмей ме, сені мазалайтындар оянбай ма? Сонда сен оларға олжа болмайсың ба? Өйткені сен көп халықтарды талап-тонадың, енді халықтардың бүкіл қалдығы сені талап-тонайды; адамның қаны үшін және елге, қалаға, әрі онда тұратындардың бәріне жасалған зорлық-зомбылық үшін. Аббақұқ 2:4–8.

Матай жиырма бесінші тараудағы қыздарға түскен сыналу үдерісі солтүстік патшасының (папалықтың) мінез-құлқын қалыптастырған табынушылар тобын тудырады; ол — сондай-ақ «көптеген халықтарды талан-таражға салған» билік. Кенеттен шағылып қалатын да — дәл сол папалық билік; бұл, Иттер жеп қойған Изабельге ұқсас.

Жаратқан Ие былай дейді: Міне, солтүстік елден бір халық келіп жатыр, және жердің қиыр шеттерінен ұлы бір ұлт көтеріледі. Олар садақ пен найза ұстайды; олар қатыгез, мейірімсіз; олардың дауысы теңіздей гүрілдейді; олар аттарға мініп, саған қарсы, ей, Сион қызы, соғысқа шыққан адамдардай сап түзеп келеді. Біз бұл туралы хабар естідік: қолымыз әлсіреді; бізді қасірет басты, босанғалы жатқан әйелдің азабындай азап қысты. Далаға шықпандар, жолмен жүрмендер; өйткені жаудың семсері және жан-жағынан қорқыныш бар. Ей, халқымның қызы, беліңе азалы қап байлап, күлге ауна; жалғыз ұлынан айырылғандай аза тұт, ең ащы жоқтау айт; өйткені ойрандаушы бізге кенеттен келеді. Еремия 6:22–26.

Хабақұқтағы екі топ — сенім арқылы ақталғандар және Бабылдың ілімдерін ішіп-жегендер. Миллердің түсіндегі соңғы күндерде қыздар ретінде бейнеленгендер не Мәсіхтің мінез-құлқын қалыптастырып, сол арқылы Құдайдың мөрін қабылдайды, не папалықтың мінез-құлқын қалыптастырып, аңның таңбасын қабылдайды.

«Шынайы нұрдың өнегелік қараңғылықтың арасында жарқырайтын уақыты келді. Үшінші періштенің хабары дүниеге жіберілді; ол адамдарға маңдайларында немесе қолдарында аңның не оның мүсінінің таңбасын қабылдаудан сақтандыруда. Бұл таңбаны қабылдау — аң жасаған шешімге келу және Құдай Сөзіне тікелей қарсы тұрып, сол бір идеяларды жақтау дегенді білдіреді. Осы таңбаны қабылдайтындардың бәрі туралы Құдай былай дейді: “Сол да Құдай қаһарының шарасына қоспасыз құйылған Құдайдың қаһар шарабынан ішеді; әрі киелі періштелердің алдында және Тоқтының алдында от пен күкіртпен азап шегеді”». Review and Herald, July 13, 1897.

Бабылдың шарабын ішетін пәк қыздар ақырында Құдай қаһарының шарабын да ішетін болады. Ишаяда Ефремнің маскүнемдері өздерінің соқыр мастығын бәрін теріс айналдыру арқылы көрсетеді, әрі мұндай іс-әрекет «құмырашының сазы» ретінде бағалануға тиіс.

«Күнделіктіні» Мәсіхтің рәмізі деп тану «күнделікті» жөніндегі ақиқатты төңкеріп жібереді, өйткені «күнделікті» — шайтандық рәміз. Миллердің «күнделіктіні» пұтқа табынушылық деп тануы Хабаққұқтың кестелерінде тікелей бейнеленген. Құдайдың ғибадатханасында отыратын «күнә адамы» әшкереленуі үшін «алынып тасталған» нәрсенің пұтқа табынушылық екенін түсінуге мүмкіндік берген Салониқалықтарға жазылған хаттағы үзіндіні Миллердің ашуы — Екінші Салониқалықтарға, екінші тарауда орналасқан негізгі ақиқат.

«Оқуды жалғастырдым да, оның [күнделіктінінің] Даниялдан басқа жерде кездесетін ешбір өзге жағдайын таба алмадым. Сонда мен [конкорданстың көмегімен] онымен байланысты тұрған мына сөздерді алдым: “алып тастау”; ол күнделіктіні алып тастайды; “күнделікті алынып тасталатын уақыттан бастап”, т.с.с. Оқуды жалғастырдым, бірақ осы мәтінге ешқандай жарық таба алмаспын деп ойлады; ақырында 2 Салониқалықтарға 2:7, 8-ге келдім. “Өйткені заңсыздықтың құпиясы қазірдің өзінде әрекет етуде; тек қазір бөгеіп тұрған кісі жолдан алынғанға дейін бөгей береді, сонда әлгі зұлым ашылады”, т.с.с. Мен сол мәтінге жеткенімде, о, ақиқат қандай айқын әрі даңқты болып көрінді! Міне, сонда! Сол — күнделікті! Ал енді, Пауылдың “қазір бөгеіп тұрған кісі”, немесе кедергі жасап тұрғаны дегені нені білдіреді? “Күнә адамы” мен “зұлым” деген сөздермен папалық меңзеледі. Ендеше, папалықтың ашылуына кедергі жасап тұрған не? Әрине, ол — пұтқа табынушылық; олай болса, “күнделікті” пұтқа табынушылықты білдіруі керек».—Уильям Миллер, Second Advent Manual, 66-бет». Advent Review and Sabbath Herald, 1853 жылғы 6 қаңтар.

Миллер ашқандай, Салониқалықтарға арналған хаттағы «күнделіктінінің» мағынасы — осы үзіндінің негізгі ақиқаты. Пауыл ақиқатты сүймейтіндерді және сондықтан күшті адасуға берілетіндерді атап көрсеткенде, ол, сөзсіз, жалпы мағынадағы ақиқатқа деген өшпенділікті меңзейді; бірақ осы үзіндіде тікелей сілтенген ақиқат — «күнделікті» дегеннің пұтқа

табынушы Римді білдіретіні туралы ақиқат.

Дененің шырағы — көз; сондықтан көзің таза болса, бүкіл денең нұрға толы болады. Ал егер көзің жаман болса, бүкіл денең қараңғылыққа толы болады. Ендеше, өзіндегі нұр қараңғылық болса, ол қараңғылық қандай зор! Ешкім екі қожайынға қызмет ете алмайды: өйткені не бірін жек көріп, екіншісін сүйеді; не болмаса біріне беріліп, екіншісін менсінбейді. Сендер Құдайға да, мамонға да қатар қызмет ете алмайсыңдар. Матай 6:22–24.

Ақиқатқа деген сүйіспеншілік қана бар, не ақиқатты жек көру бар. Орта жол жоқ. Матайдың жиырма бесінші тарауындағы ақылсыз қыздардың басына келетін күшті алдану олардың соңғы сынақты бейнелейтін Миллердің асыл тастарының нұрын теріске шығаруына негізделген. Ежелгі Израилдің соңғы сынағы олардың оныншы сынағы болды, ал Миллердің асыл тастары соңғы күндері он есе жарығырақ жарқырайды. Миллердің асыл тастарын теріске шығарудың нышаны — «күнделікті», оны Ефремнің маскүнемдері адвентизмнің үшінші ұрпағында асты-үстіне келтірді. «Күнделікті» — пұтқа табынушылықтың шайтандық нышаны. Маскүнемдер жалған асыл тасты енгізді, оны олар «күнделіктіні» Мәсіхтің нышаны ретінде танытатын діннен тайған протестантизмнен алып келді.

Миллердің өз асыл тастары туралы түсінігі оның көтеріліп шыққан тарихи жағдайымен шектелді. Екінші Келуді келесі пайғамбарлық оқиға деп нық сенгендіктен, 1798 жылғы папалықтың өлімші жарасы Даниялдың екінші тарауындағы төртінші әрі соңғы жердегі патшалықты ғана бейнелей алатын еді. Миллердің «күнделікті» туралы түсінігі де шектеулі болды, өйткені оның куәлігіне сай, аян арқылы ол зерттеудің белгілі бір әдісіне жетектелді; сол жөнінде ол Киелі кітабын, Круденнің конкордансын қолданғанын және кейбір газеттерді оқығанын айтқан. Оның осылайша зерттеу туралы шешімі жай ғана оның ойына келген еді.

«Мен деист болған он екі жыл ішінде қолыма түскен барлық тарихтарды оқыдым; ал енді мен Киелі кітапты сүйдім: ол Иса туралы үйрететін! Бірақ Киелі кітаптың әлі де маған күңгірт болып көрінетін едәуір бөлігі бар еді. 1818 не 1819 жылы, өзім қонаққа барған бір досыммен әңгімелесіп отырғанда, ол мені деист кезімде таныған және сол уақытта айтқан сөздерімді естіген адам болғандықтан, біраз мән бере сөйлеп: “Мына мәтін туралы не ойлайсың, ал ана мәтін туралы ше?” — деп сұрады; ол деист кезімде мен қарсы болған бұрынғы мәтіндерді меңзеп тұр еді. Мен оның не айтпақ болғанын түсіндім де: Егер маған уақыт берсеңіз, олардың нені білдіретінін айтып беремін, — деп жауап қайырдым. “Саған қанша уақыт керек?” — деді ол. Білмеймін, бірақ айтып беремін, — деп жауап бердім, өйткені мен Құдай түсінуге болмайтын аян бергеніне сене алмадым. Сонда мен Киелі кітабымды зерттеуге бел будым, әрі Киелі Рух нені меңзегенін анықтай алатыныма сендім. Бірақ осы шешімге келе салысымен, ойыма мынау келді: “Егер түсіне алмайтын бір үзіндіге тап болсаң, не істейсің?” Сонда Киелі кітапты зерттеудің мынадай тәсілі ойыма келді: мен сондай үзінділердегі сөздерді алып, оларды Киелі кітап бойымен қадағалап шығып, мағынасын осылай табамын. Менде, меніңше, дүниедегі ең жақсысы болып табылатын Круденнің конкордансы бар еді;

сөйтіп, соны және Киелі кітабымды алып, үстеліме отырдым да, аздап газеттерден өзге ештеңе оқымадым, өйткені мен Киелі кітабымның нені білдіретінін білуді нық мақсат еттім. Аполлос Хейл, *The Second Advent Manual*, 65.»

Миллердің асыл қазыналары оның зерттеу әдісі арқылы ғана емес, сондай-ақ Құдайдан келген тікелей аян арқылы да танылды.

«Құдай Өзінің періштесін Киелі кітапқа сенбеген бір диқанның жүрегіне әсер ету үшін, оны пайғамбарлықтарды зерттеуге бастау үшін жіберді. Құдайдың періштелері сол таңдалған жанға қайта-қайта келіп, оның ойын бағыттап, Құдай халқына осыған дейін түсініксіз болып келген пайғамбарлықтарды оның ұғынуына ашып отырды. Ақиқат тізбегінің бастамасы оған берілді, әрі ол буыннан буынға дейін іздеуге жетектелді, ақыры Құдай Сөзіне таңданыс пен сүйсініс көзімен қарады. Ол сол жерде ақиқаттың кемел тізбегін көрді. Бұрын өзі шабыттанбаған деп санаған сол Сөз енді оның көз алдында өзінің сұлулығы мен салтанатында ашылды. Ол Жазбаның бір бөлігінің екіншісін түсіндіретінін көрді, ал бір үзінді оның түсінігіне жабық болған кезде, ол Сөздің басқа бір жерінен соны түсіндіретін нәрсені тапты. Ол Құдайдың қасиетті Сөзіне қуанышпен әрі аса терең құрмет және қасиетті қорқынышпен қарады». *Early Writings*, 230.

Уайт апай «Құдай Өзінің періштесін» Миллерге жіберді деп айтқанда, бұл Миллерге жіберілген періштенің Жәбірейіл болғанын білдіреді, өйткені «Оның періштесі» — Жәбірейілге телінген атау.

Періштенің: «Мен — Құдайдың алдында тұратын Ғабриелмін», — деген сөздері оның көктегі сарайларда аса жоғары құрметке ие орын алатынын көрсетеді. Даниялға хабармен келгенде, ол былай деген: «Осы істерде маған болысатын сендердің әміршілерің Михаилден [Мәсіхтен] басқа ешкім жоқ». Даниял 10:21. Құтқарушы Аян кітабында Ғабриел туралы былай дейді: «Оны Өзінің періштесі арқылы құлы Жоханға жіберіп, білдірді». Аян 1:1. «Ғасырлар аңсары», 99.

Ғабриел мен өзге періштелер Миллердің ойын бағыттауға және «Құдай халқы үшін әрдайым күңгірт болып келген пайғамбарлықтарды оның түсінігіне ашуға» жіберілді. Оның хабары тек зерттеу әдісі арқылы ғана қалыптасқан жоқ, сонымен бірге Құдайлық аян арқылы да берілді. Киелі кітапты зерттеу үшін өзі қолданған әдістің нақ өзі де оның ойына салынған еді. Құдай ақиқатты біздің санамызға енгізген кезде, бұл — Киелі кітапты дұрыс бөлу үдерісі арқылы ақиқатқа жетуден өзгеше, Құдайлық аян. Миллер екеуін де қолданды, бірақ «күнделікті» тақырыбын түсінуге Миллердің қалай келгенінің құрамдас бөлігі ретінде Құдайлық аян міндетті түрде болуы керек еді.

Миллер Даниял кітабының сегізінші тарауының тоғызыншыдан он екінші аяттарға дейінгі бөлігіндегі жыныс ауысуын тани алмас еді, өйткені оның қолында тек Киелі кітап пен киелі кітап тілдеріне қатысты қандай да бір мәліметтен ада конкорданс қана болды. Ол екеуі де «алып тастау» деп аударылатын “sur” мен “tum” арасындағы айырмашылықты көре алмас еді. Сондай-ақ ол екеуі де «қасиетті орын» деп аударылатын “miqdash” пен “qodesh” арасындағы айырмашылықты көре алмас еді.

Ол Киелі кітапта жүз төрт рет кездесетін “tamid” сөзінің ақиқатын көрмес еді. Ол көре алмаған ақиқат (әрі бұл оның көрген ақиқаты да) мынау еді: Киелі кітапта ивриттің “tamid” сөзі жүз төрт рет қолданылғанының ішінде, тек Даниял кітабында ғана ивриттің “tamid” сөзі зат есім ретінде қолданылған. “Tamid” — “үздіксіз” дегенді білдіретін иврит сөзі, әрі Даниял кітабында “күнделікті” деп аударылған.

Тек Даниял кітабында ғана бұл сөз зат есім ретінде қолданылған, ал қалған тоқсан тоғыз ретте ол үстеу ретінде қолданылған. Осы себепті, Киелі кітаптың King James аудармашылары Даниялдың бұл сөзді бес рет зат есім ретінде қолданғанымен бетпе-бет келгенде, ал Киелі кітаптың өзге барлық жазушылары бұл сөзді тоқсан тоғыз рет үстеу ретінде қолданғандықтан, дәлелдердің салмағына бола Даниялдың бұл сөзді зат есім ретінде қолдануын «түзетуге» мәжбүр болды. Даниялды түзету үшін олар Сөзге “sacrifice” деген сөзді қосты, сөйтіп зат есімді үстеуге айналдырды. Содан кейін аудармашыларды түзету үшін Эллен Уайтқа: ол “ ‘Daily’-ге қатысты, ‘sacrifice’ сөзі адамның даналығымен енгізілгенін және мәтінге жатпайтынын; әрі Жаратқан Ие бұл жөніндегі дұрыс түсінікті үкім сағатының жарын жариялағандарға бергенін көрдім,” — деп жазып қалдыруға шабыт берілді.

Миллер өз айғақтығы бойынша ақырында 2 Салоникалықтарға жазылған хаттан түсінген “күнделіктіні” ұғынуға ұмтылып жүрген еді. Сонымен қатар, өз айғақтығы бойынша, қандай да бір сөзді түсінуге талпынғанда, ол сол сөз қолданылған барлық жерді қарастыратын, ал бұл сөз Киелі кітапта тағы тоқсан тоғыз рет қолданылады. Алайда оның “күнделікті” туралы айғақтығы — оны Даниял кітабынан басқа еш жерден таппағаны; өйткені ол былай деген: “Мен оқи бердім де, оның [күнделіктінің] Даниялдан басқа ешбір жерде кездесетін өзге жағдайын таба алмадым”. Миллер асыл қазыналарға тек өзінің зерттеу әдісі арқылы ғана емес, сонымен бірге өзіне періштелердің қызметі арқылы берілген Құдайлық аян арқылы да жетелеп апарылды.

Сондықтан оның «күнделікті» туралы түсінігі дұрыс болды, бірақ шектеулі еді. Ол Даниел кітабында «күнделікті» бес рет аталып өтетінінің ішінде «күнделіктінің» «алынып тасталатын» үш ретінің біреуі қалған екі реттен өзгеше мағынаны білдіретінін тани алмады. Бір рет «күнделікті» еврей тіліндегі «gum» сөзімен қолданылады, ал қалған екі рет еврей тіліндегі «sur» сөзімен қолданылады. Екі сөз де «алып тастау» деп аударылады, бірақ Даниел кітабының сегізінші тарауының он бірінші аятындағы «gum» «жоғары көтеру және ұлықтау» дегенді білдіреді, ал он бірінші тараудың отыз бірінші аятында және он екінші тараудың он бірінші аятында «sur» сөзі «алып тастау» деген мағынаны білдіреді.

Бабылдық рухани нәрді ішіп-жейтін теологтар: бір нәрсені алып тастау болсын, не бір нәрсені көтеріп қою болсын, екеуі де жоюдың бір түрін білдіреді, сондықтан бұл екі сөз де бірдей мағынаға ие деп ұғынылуға тиіс, — деп дауласады. Олар «күнделікті» туралы айтылған үш жағдайдың бәрінде де «алынып тасталды» деген сөз әрдайым жоюды білдіреді деп тұжырымдайды; осылайша олар Даниял сөз таңдауда ұқыпсыз болды деп көрсетеді. Мұны олар ашық айтпайды, бірақ тұспалдап Даниял осы үш қолданыстың бәрінде де «sur» сөзін қолдануға тиіс еді деп үйретеді; өйткені теологтардың пайымдауынша, «күнделікті» әр

жолы «алынып тасталғанда», ол бір ғана мағынаны меңзеген-мыс.

Олар сегізінші тараудың он бірден он төртінші аяттарына дейінгі аяттарда «miqdash» және «qodesh» деген сөздерге де дәл солай қарайды; бұл екеуі де «қасиетті орын» деп аударылады. Сол төрт аяттағы «қасиетті орын» деген сөздің әрбір қолданылуына қатысты олар бәрі де Құдайдың қасиетті орнын білдіреді деп табандап тұрады. Тағы да осыдан шығатын қорытынды бойынша, Даниял барлық үш сілтемеде де жай ғана «qodesh» сөзін қолдануға тиіс еді де, он бірінші аятта «miqdash» сөзін қолданбауға тиіс еді. Миллер бұл сөздердің арасындағы айырмашылықты танымаған болар еді, бірақ қазіргі заманғы теологтар оны таниды, ал таныған кезде, ешқандай айырмашылық мойындалмауға тиіс деп табандап тұрады. Алайда сөздер арасындағы айырмашылықтарды танымаған Миллер қазіргі заманғы теологтардың түсінігіне қарама-қарсы тұжырымға келді.

Шындық мынада: Даниял еврей тілін жетік білген және өз қоғамында өз алдына-ақ аса зерек адамдар болған Бабылдың барлық басқа данышпандарынан он есе ақылды деп танылған, аса мұқият жазушы еді. Егер еврей тілінің дұрыс қолданылуын және оның дәл сол тарихи баяндауда қалайша дұрыс берілуге тиіс екенін біреу білсе, ол — Даниял еді. Егер Даниял әртүрлі сөздерді қолданған болса, бұл олардың өзі әдейі білдіргісі келген әртүрлі мағыналарды жеткізуге арналғандықтан болды. Даниялдың “қасиетті орын” немесе “алып тастау” деп аударылатын сөздерді бір-бірінен айқын ажыратып қолдануы мойындалғанда, олар Миллердің “күнделікті” туралы түсінігін қуаттайды; осы түсінікті Миллер дәл Пауыл шындықты жек көретіндердің күшті адасуға берілетінін көрсететін сол үзіндіде таныған болатын.

Ақиқатты жек көріп, күшті адасушылықты туғызатын өтірікке сенетіндер, сондай-ақ екі топқа бөлініп көрсетілген Ефремнің маскүнемдері ретінде де бейнеленеді. Бір тобы — оқымысты басшылық, ал екінші тобы — оқымаған қарапайым қауым; олар тек оқымыстылар өздеріне нені үйретсе, соны ғана тыңдайды. Олар — өтіріктің астына жасырынатындар әрі өліммен келісім жасайтындар. Олар — Хабаққұқтың екінші тарауында жаны тәкаппарланғандар, әрі Матайдың жиырма бесінші тарауындағы ақымақ қыздар. Олар — Миллердің түсіндегі іргетастық ақиқаттарды жоққа шығаратындар; бұл ақиқаттар соңында он есе жарығырақ жарқырайды (қазіргі Израил үшін оныншы әрі соңғы сынақты білдіріп), ежелгі Израил үшін болған оныншы әрі соңғы сынақ арқылы бейнеленгендей.

Бұл зерттеуді келесі мақалада жалғастырамыз.

Жаратқан Ие Мұсаға былай деді: «Бұл халық Менің қаһарымды қашанға дейін қоздыра бермек? Олардың арасында көрсеткен барлық белгілеріме қарамастан, олар Маған қашанға дейін сенбемек? Мен оларды індетпен соғып, мұрадан айырамын да, сенен олардан да ұлы, олардан да қуатты халық жасаймын». Сонда Мұса Жаратқан Иеге былай деді: «Онда мұны мысырлықтар естиді, өйткені Сен осы халықты олардың арасынан Өз құдіретіңмен алып шықтың. Олар мұны осы жердің тұрғындарына жеткізеді; өйткені олар Сенің, Ие, осы халықтың арасында екенінді, Сенің, Ие, бетпе-бет көрінетінінді, бұлтыңның олардың үстінде тұрғанын, әрі күндіз олардан бұрын бұлт бағанасында, түнде от бағанасында жүретінінді естіген. Енді егер Сен осы халықтың

бәрін бір адамдай қырып салсаң, онда Сен туралы даңқты естіген халықтар: “Жаратқан Ие бұл халықты Өзі оларға ант еткен жерге кіргізуге шамасы келмегендіктен, оларды шөлде қырып салды”,— деп айтады. Ал енді, Өзің айтқандай: “Жаратқан Ие — ашуға баяу, рақымы мол, заңсыздық пен күнәні кешіруші, бірақ кінәліні жазасыз қалдырмайтын, әкелердің заңсыздығын балаларға, үшінші және төртінші ұрпаққа дейін жүктейтін”,— деп айтқаның бойынша, Иемнің құдіреті ұлы бола көрсін. Өтінемін, рақымыңның ұлылығына қарай осы халықтың күнәсін кешір, Мысырдан шыққаннан бері осы уақытқа дейін бұл халықты кешіріп келгеніндей». Сонда Жаратқан Ие: «Сенің сөзің бойынша кешірдім. Бірақ Менің тірі екенім қандай ақиқат болса, бүкіл жер жүзі Жаратқан Иенің ұлылығына толады. Өйткені Менің ұлылығымды және Мысырда да, шөлде де істеген кереметтерімді көрген, бірақ Мені осы он рет сынап, даусыма құлақ аспаған сол адамдардың бәрі ата-бабаларына ант еткен жерді көрмейді; Маған қаһар қоздырғандардың ешқайсысы оны көрмейді. Бірақ қызметшім Қалев — онда өзге рух болғандықтан және ол Маған толықтай ергендіктен, Мен оны өзі барып көрген жерге кіргіземін, әрі оның ұрпағы сол жерді иемденеді». Руларды санау 14:11–24.